

Євгеній СКОК

МІЖБАНКІВСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: МІКРОАНАЛІЗ З ПОЗИЦІЇ ПЕРСПЕКТИВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦІНОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Розглянуто тенденції макрорівня міжбанківського кредитного ринку України під час та після фінансово-економічної кризи 2008 року в контексті макроекономічного розвитку держави. Проаналізовано основні зміни в політиці НБУ у сфері міжбанківського кредитування під впливом формування пріоритету забезпечення цінової стабільності.

У 2013 р. Україна перейшла до монетарного режиму, який базується на ціновій стабільності. Відповідно до нього пріоритетом грошово-кредитної політики Національного банку України є забезпечення цінової стабільності в державі. Згідно з Основними засадами грошово-кредитної політики на 2013 р. завдання із забезпечення цінової стабільності в середньостроковій перспективі передбачає необхідність сприяння формуванню системних передумов для підтримки стабільного низького інфляційного середовища та забезпечення стійкості грошової одиниці України до потрясінь у довгостроковій перспективі.

У цьому аспекті важливе місце належить удосконаленню операційної структури реалізації грошово-кредитної політики. Монетарний режим, що базується на ціновій стабільності, передбачає провідну роль процентних ставок як головних інструментів та операційних орієнтирів грошово-кредитної політики. З огляду на це, у міру розвитку фінансової системи та ефективнішої роботи трансмісійних механізмів, відбувається посилення ролі процентної політики в регулюванні грошово-кредитного ринку [1].

Зазначене актуалізує необхідність розробки та реалізації відповідних пропозицій стосовно подальшого удосконалення процентних важелів впливу Національного банку України, а також щодо таргетування динаміки процентних ставок на мікрорівні міжбанківського кредитного ринку (рівень, на якому здійснюються операції лише між комерційними банками України). Такі пропозиції мають ґрунтуватися на аналізі операцій Національного банку України на міжбанківському кредитному ринку (далі – МКР) та реакції ринку на них, що й обумовлює актуальність теми.

Досліджували питання, що стосуються діяльності Національного банку України на макрорівні МКР, такі науковці, як: І. Гумен, Н. Гребеник, О. Кузьмак, В. Лепушинський, В. Міщенко, А. Мороз, Я. Остапчук, О. Петрик, М. Савлук, А. Сомик, О. Щербакова.

Водночас необхідно зазначити, що в умовах переходу до таргетування інфляції в фінансово-економічній сфері відбуваються динамічні зміни, що актуалізує необхідність аналізу ринку.

Враховуючи зазначене, метою статті є висвітлення основних тенденції розвитку

макрорівня МКР України (рівень, на якому здійснюються операції між НБУ та комерційними банками) в контексті макроекономічного розвитку держави.

Динаміка кредитування на макрорівні МКР протягом 2008–2013 рр. характеризувалася значною волатильністю (рис. 1), що обумовлено змінами макроекономічної ситуації в Україні та характером грошово-кредитної політики Національного банку України.

У 2008 р. в Україні розпочалася фінансово-економічна криза, піки якої при-

пали на останній квартал 2008 – початок 2009 рр. У цей період суттєво збільшився попит на кошти як з боку реального сектору, так і фінансового. За таких умов з метою належного виконання своїх функцій, зокрема щодо сприяння стабільності банківської системи, Національний банк України збільшив сукупну пропозицію коштів, у тому числі шляхом надання банкам кредитів. Найбільший обсяг рефінансування у 2008 р. надано в IV кварталі, який становив 105,4 млрд. грн. (рис. 2), що на 64,5% біль-

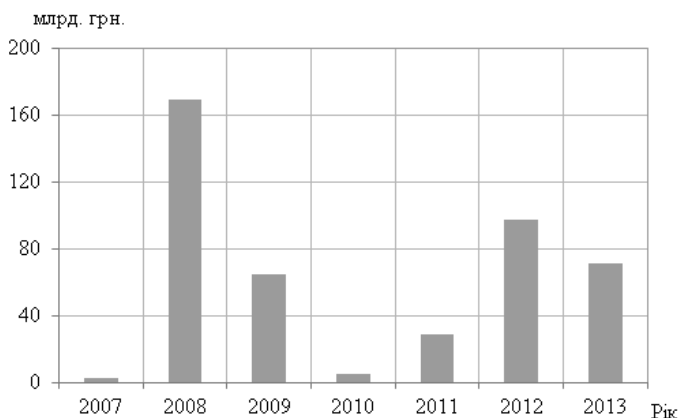

Рис.1. Динаміка загального обсягу кредитів, наданих на макрорівні МКР України в 2007–2013 рр.*

* Складено на основі [8].

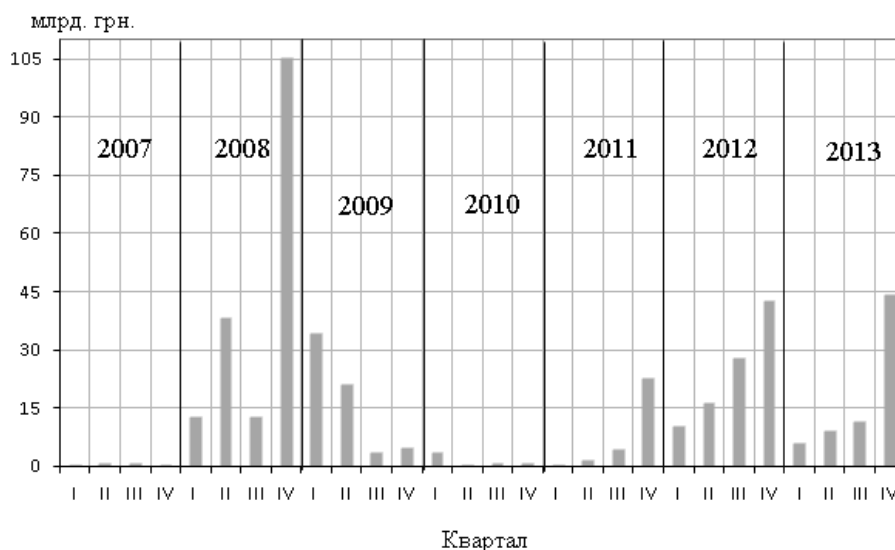

Рис. 2. Динаміка загального обсягу кредитів, наданих на макрорівні МКР України в 2007–2013 рр. у щоквартальному розрізі *

* Складено на основі [8].

ше порівняно з відповідним показником за січень – вересень 2008 р. У цілому загальний обсяг операцій із рефінансування у 2008 р. збільшився до 169,5 млрд. грн. порівняно з 2,5 млрд. грн. у 2007 р.

Зростання обсягів операцій на макрорівні МКР серед іншого відбувалося шляхом застосування НБУ нетрадиційних інструментів рефінансування банків. Зокрема кредити НБУ надавав на основі програм фінансового оздоровлення та у випадку зменшення строкових депозитів клієнтів банків [2].

Динаміка процентних ставок на макрорівні МКР протягом 2008 р. була помірною. Так, її розмір у грудні збільшився до 14,8% порівняно з 14,6% у січні. Загалом за рік середньозважена процентна ставка за операціями з рефінансування банків становила 15,3% порівняно з 10,1% у 2007 р. Таке зростання, насамперед, обумовлено характером процентної політики Національного банку України, яка спрямовувалася на підвищення вартості коштів. Здійснювалося воно з метою створення стимулів для притоку коштів на депозитні рахунки банків від населення та суб'єктів реального секто-

ру економіки. Також це сприяло зниженню інфляційного та девальваційного тиску на національну грошову одиницю України.

На динаміку процентних ставок НБУ впливав шляхом зміни своєї облікової ставки. Так, у 2008 р. її було збільшено двічі, а саме з 1 січня до 10% річних з 8,0% та з 30 квітня до 12% річних.

На початку 2009 року економічна ситуація в країні продовжувала погіршуватися. У I кварталі було зафіксовано найбільші темпи падіння ВВП за 2008–2013 рр. – 19,6% (рис. 3). Водночас спостерігався дефіцит іноземної валюти на грошово-кредитному ринку та зниження ліквідності банківської системи, у тому числі через відплив коштів з банків.

Починаючи з II кварталу, ситуація почала покращуватися, що позначилося на показниках платіжного балансу та реального сектору економіки. Так, від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу в II кварталі 2009 р. зменшилося до “мінус” 54 млрд. дол. США порівняно з “мінус” 696 млрд. дол. США у I кварталі. Темпи падіння реального ВВП за цей період уповільнилися до 17,3%. Крім того, якщо протягом I кварталу кошти населення на депозитних

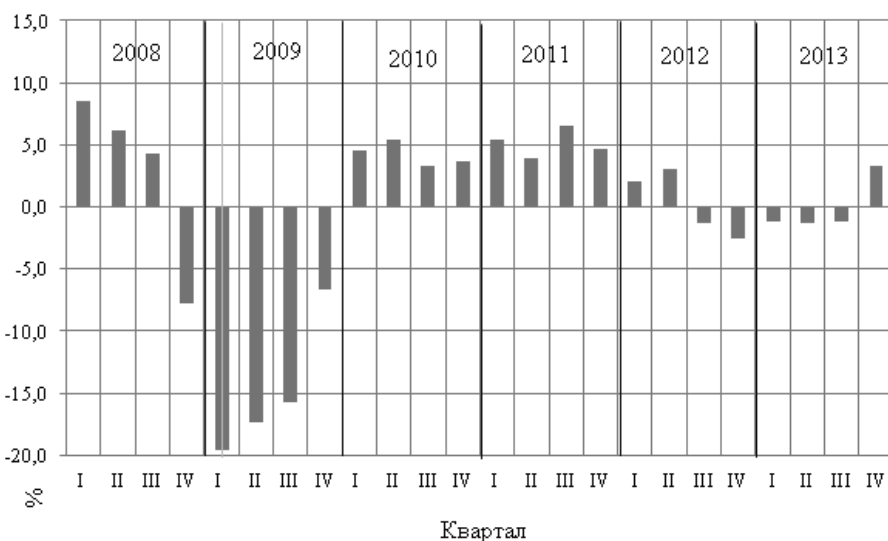

Рис. 3. Щоквартальна динаміка ВВП у 2008 –2013 рр.*

* Складено на основі [9].

рахунках банків зменшувалися, то в II кварталі їх динаміка характеризувалася щомісячним приростом.

Починаючи з III кварталу, з огляду на динаміку макроекономічних показників та ситуацію на грошово-кредитному ринку, Національний банк України почав проводити порівняно стриману грошово-кредитну політику, що відповідним чином позначилося на динаміці макрорівня МКР. Так, загальний обсяг кредитів у III кварталі зменшився до 3,8 млрд. грн. з 21,3 млрд. грн. та 34,4 млрд. грн. у II та I кварталах, а в IV становив 4,8 млрд. грн. Загальний обсяг кредитів за 2009 р. становив 64,4 млрд. грн., що в 2,6 раза, або на 105,1 млрд. грн. менше, ніж роком раніше.

На фоні певного покращення макроекономічної ситуації НБУ вжив заходів щодо удосконалення свого інструментарію. Зокрема, відмінив свої операції, які фактично були кредитними під забезпечення іноземної валюти та змінив ключові параметри інших інструментів. Зокрема, можливий строк кредитів рефінансування було зменшено з 365 днів до 90, операцій прямого репо – з 60 днів до 30 [3, 4, 5].

Динаміка процентних ставок на макрорівні МКР у 2009 р. характеризувалася дещо більшою волатильністю, ніж у 2008 р. Так, місячна середньозважена процентна ставка за кредитами НБУ коливалася в межах від 12,7% до 18,2%. Таким чином, діапазон між максимальною та мінімальною ставками становив 5,5%, тоді як у 2008 р. – 5,1%. Середньозважена процентна ставка за 2009 р. збільшилася на 1,4% до 16,7% порівняно з відповідним показником за 2008 р.

Процентна політика Національного банку України в 2009 р., як і в попередньому році, була спрямована на підтримання вартості коштів на вищому рівні щодо інфляції. Водночас в умовах зниження інфляційного тиску НБУ через використання процентних важелів вживав певних стимулюючих

заходів для сприяння розвитку національної економіки. Так, протягом літа двічі було знижено облікову ставку: вперше – з 15.06.2009 р. з 12,0% до 11,0%, вдруге – до 10,25% з 12.08.2009 р.

Варто зазначити, що в 2009 р. змінилися підходи щодо ціноутворення як на грошово-кредитному ринку в цілому, так і його міжбанківському кредитному сегменті зокрема. Так, наприкінці вересня набули чинності зміни до Положення про процентну політику НБУ, якими було визначено, що облікова ставка є базовою щодо інших процентних ставок Національного банку України. Фактично зазначені зміни ознаменували перехід до більш формалізованого ціноутворення на макрорівні МКР [6].

У 2010 р. стан економіки України суттєво покращився порівняно з 2009 р. Зокрема, позитивну динаміку було зафіксовано в промисловості. Так, приріст індексу промислової продукції в 2010 р. становив 11,0%, тоді як за 2009 р. “мінус” 21,9%. Збільшення обсягів промислового виробництва відповідним чином позначилося на динаміці сукупного виробництва. ВВП характеризувався щоквартальним зростанням, що за підсумками року становило 4,1%.

Покращення економічної ситуації в країні відповідним чином позначилося на фінансових результатах суб'єктів економіки. Так, середні та великі підприємства в 2010 р. в сукупності отримали прибуток у розмірі 58,3 млрд. грн., тоді як у 2009 р. їх збитки становили 45,0 млрд. грн. (рис. 4).

Зниженням інфляції характеризувалися зміни цін на споживчому ринку України. Приріст індексу споживчих цін у 2010 р. зменшився до 9,1% порівняно з 12,3% роком раніше. Утім упродовж року динаміка цін була різноспрямованою, що відповідним чином позначилося на спрямованості грошово-кредитної політики Національного банку України. Зокрема, в умовах збільшен-

ня інфляції, що розпочалося в серпні, Національний банк України почав проводити більш стриману грошово-кредитну політику з метою недопущення реалізації монетарних ризиків. Це серед іншого проявилось в менш активному використанні інструментів грошово-кредитної політики порівняно з попередніми роками, у тому числі на кредитному сегменті міжбанківського ринку.

У цілому загальний обсяг кредитів рефінансування за 2010 р. становив 5,2 млрд. грн., що в 12,5 разів менше порівняно з 2009 р. Суттєве зменшення обсягів підтримки ліквідності банківської системи серед іншого пояснюється низьким попи-

том з боку банків на фоні високого рівня їх коррахунків (рис. 5). Так, середньоденний обсяг коррахунків банків у 2010 р. становив 21,5 млрд. грн., що на 19,2%, або на 3,5 млрд. грн. більше порівняно з 2009 р.

У міру зниження інфляції з метою закріплення позитивних зрушень на грошово-кредитному ринку та створення стимулів для поліпшення ситуації в реальному секторі економіки НБУ протягом 2010 р. тричі знижував облікову ставку. З 10 серпня 2010 р. її значення було встановлено на рівні 7,75% річних. З 8 червня 2010 р. розмір облікової ставки було встановлено на рівні 9,5%, а з 8 липня знижено до 8,5% річних.

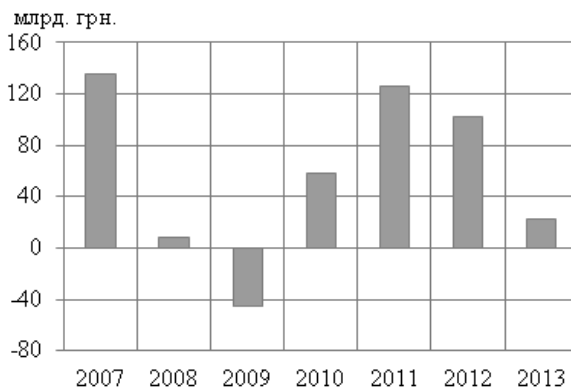

Рис. 4. Фінансові результати великих та середніх підприємств до оподаткування у 2007–2013 рр.*

* Складено на основі [9].

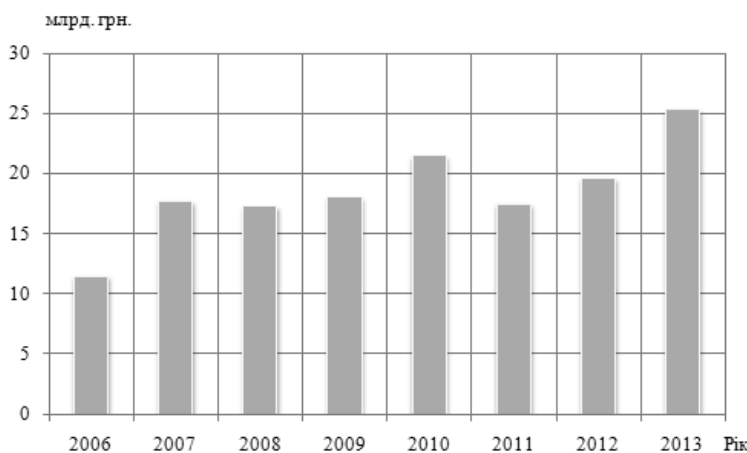

Рис. 5. Динаміка середньоденного обсягу коррахунків банків у Національному банку України в 2006–2013 рр.*

* Складено на основі [8].

Зміни базової процентної ставки НБУ відповідним чином позначилися на динаміці вартості коштів на макрорівні МКР. Зокрема, середньозважена процентна ставка за всіма кредитами НБУ в 2010 р. зменшилася до 11,6% порівняно з 16,7% у 2009 р. Водночас з огляду на прискорення інфляційних процесів у серпні – вересні НБУ в жовтні збільшив на 0,5 п. п. ставки за кредитами овернайт.

У 2011 р. продовжилося покращення економічної ситуації в країні. Зокрема, приріст реального ВВП за цей період збільшився до 5,2% порівняно з 4,1% у 2010 р. Незважаючи на прискорення економічного зростання, макроекономічна ситуація в країні упродовж року була нестабільною.

Так, у другому півріччі відбулося підвищення зовнішніх фінансово-економічних ризиків, що негативно позначалося на очікуванні суб'єктів економіки. У результаті збільшився попит на іноземну валюту, що відповідним чином позначилося на функціонуванні грошово-кредитного ринку. Також погіршення ринкових очікувань обумовлювалося динамікою цін на споживчому ринку. У червні приріст індексу споживчих цін у річному вимірі сягнув свого найбільшого значення за 2011 р. – 11,9% (рис. 6).

Спрямованість грошово-кредитної політики в цей період обумовлювалася змінами, внесеними в 2010 р. до Закону України “Про Національний банк України” в частині функцій Національного банку України. Так, при виконанні своєї основної конституційної функції – забезпечення стабільності грошової одиниці України, Національний банк України має виходити з пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. Цінова стабільність – це збереження купівельної спроможності національної валюти шляхом підтримання в середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких, стабільних темпів інфляції, що вимірюються індексом споживчих цін [7].

За умов прискорення темпів зростання споживчої інфляції НБУ почав проводити жорстку грошово-кредитну політику, що сприяло перелому інфляційному тренду та подальшому її зниженню. Натомість в умовах уповільнення інфляції регулятор вжив певних стимулюючих заходів, зокрема збільшив обсяги рефінансування.

Характер грошово-кредитної політики відповідним чином позначився на динаміці кредитних операцій НБУ. Зокрема, загальний обсяг кредитів, наданих банкам НБУ, у першому півріччі становив 1,8 млрд. грн., тоді як у

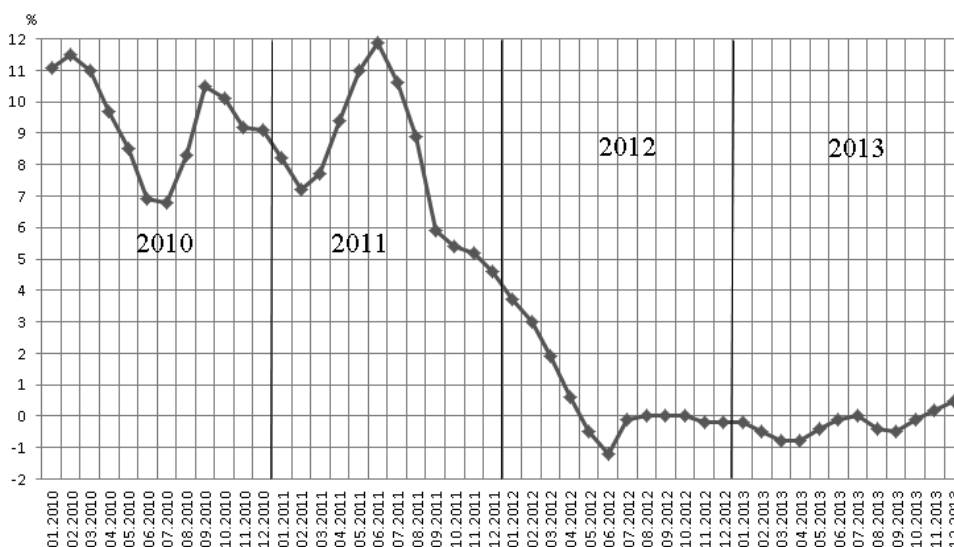

Рис. 6. Динаміка приросту індексу споживчих цін у річному вимірі в 2010 – 2013 рр.*

* Складено на основі [9].

цілому за 2011 р. – 28,8 млрд. грн. (у 5,6 разів, або на 23,7 млрд. грн. більше, ніж у 2010 р.), з яких майже 80% було надано в IV кварталі.

Майже 82% кредитів НБУ в 2011 р. було надано через операції прямого репо, що проводяться на короткостроковій основі. Активізація проведення зазначених операцій насамперед спрямовувалася на створення відповідних умов для розвитку фондового сегменту фінансового ринку України, оскільки в якості забезпечення за такими операціями використовувалися державні цінні папери.

Ключова процентна ставка НБУ України протягом року залишалася на рівні 7,75%. Середньозважена процентна ставка за кредитами рефінансування в 2011 р. збільшилася до 12,4% порівняно з 11,6% у 2010 р.

У 2012 р. умови реалізації грошово-кредитної політики були несприятливими. Це насамперед обумовлювалося зниженням попиту на традиційну українську експортну продукцію на зовнішніх ринках, а також турбулентністю на міжнародних фінансових ринках на фоні розгортання рецесивних тенденцій у світовій економіці. Зазначене відповідно позначилося на розвитку національної економіки. Зокрема, темп приросту реального ВВП у 2012 р. уповільнився до 0,2% порівняно з 5,2% у 2011 р.

Водночас в країні було забезпечено цінову стабільність. Індекс споживчих цін упродовж січня – травня 2012 р. щомісячно знижувався до близького до нуля рівня, на якому коливався до кінця року.

Зазначені вище умови дали змогу вжити Національному банку України низку заходів, спрямованих на активізацію кредитування реального сектору економіки, у тому числі шляхом проведення відповідних операцій на макрорівні МКР.

Зокрема, в 2012 р. НБУ суттєво збільшив обсяги пропозиції кредитів рефінансування. У цілому динаміка креди-

тування банків впродовж цього періоду характеризувалася щоквартальним зростанням. Пік попиту на кошти припав на жовтень 2012 р. (обсяг рефінансування становив 19,8 млрд. грн.), що пов'язано з погіршенням ринкових очікувань та перебігом електорального процесу в Україні. Зазначене зокрема проявилось в підвищенні попиту на іноземну валюту та перетіканні коштів у національній валюті на валютний ринок. Натомість покращення ринкових очікувань в кінці року сприяло збільшенню ліквідності банківської системи та одночасно зниженню попиту на рефінансування. За таких умов обсяг операцій з рефінансування банків знизився до 8,2 млрд. грн. у грудні з 14,8 млрд. грн. у листопаді.

У цілому загальний обсяг кредитів рефінансування за 2012 р. становив 97,6 млрд. грн., що в 3,4 раза більше, ніж у 2011 р. Найбільші обсяги рефінансування було надано через операції прямого репо (56,6 млрд. грн.). Їх частка в загальному обсязі операцій з рефінансування у 2012 р. становила 58,0%.

Крім того, з метою закріплення позитивних тенденцій на грошово-кредитному ринку НБУ з 23 березня 2012 р. знизив на 0,25 в. п. до 7,5% річних облікову ставку. Крім того, тричі було знижено ставки за кредитами овернайт (на 0,25 п. п. кожного разу) – до 8,5% та до 10,5% за забезпеченими та незабезпеченими (бланковими) кредитами відповідно.

У результаті середньозважені відсоткові ставки за тендерними кредитами НБУ та операціями прямого репо знизилися до 7,5% та до 7,6% у грудні 2012 р. порівняно з 11,4% та 12,0% у грудні 2011 р. відповідно.

Окрім оперативних заходів НБУ упродовж 2012 р. проводив роботу, спрямовану на удосконалення монетарних інструментів. Зокрема, було суттєво посилено дієвість облікової ставки. Так, з травня вартість коштів, що надаються банкам у кредит

на щотижневих тендерах з підтримки їх ліквідності (строком до 14 днів), визначається на рівні облікової ставки. Крім того, було посилено залежність динаміки інших процентних ставок НБУ від зміни облікової ставки, у тому числі за кредитами рефінансування на строки понад 14 днів.

Цей рік характеризувався продовженням рецесивних тенденцій у розвитку вітчизняної економіки, які розпочалися в другому півріччі 2012 р. У результаті в 2013 р. приріст реального ВВП був нульовим.

Цінова стабільність у державі продовжувала зберігатися. Приріст індексу споживчих цін у річному вимірі упродовж року коливався на близькому до нуля рівні. За підсумками грудня його значення становило 0,5% у річному вимірі (рис. 7).

Така цінова динаміка на споживчому ринку давала змогу Національному банку України продовжити заходи, спрямовані на підтримку розвитку національної економіки. Загальний обсяг операцій з рефінансування банків у 2013 р. становив 71,5 млрд. грн. Найбільший попит на кредити НБУ було зафіксовано в IV кварталі, у якому було надано 61,9% від

загального обсягу рефінансування за 2013 р. Високий попит на кредити НБУ обумовлювався зростанням сукупного попиту на кошти як з боку фінансового, так і реального секторів.

У таких умовах НБУ вжив рішучих заходів з метою заспокоєння “ринку”. Зокрема:

- було проведено позачерговий тендер з підтримки ліквідності банків, на якому останні отримали близько 2 млрд. грн. строком до 37 днів;

- на період до 8 січня 2014 р. зняті обмеження щодо кількості звернень банків на отримання кредиту рефінансування овернайт від НБУ;

- у грудні 2013 р. і січні 2014 р. надання НБУ кредитів рефінансування не обмежувалося 50-ти відсотками розміру регулятивного капіталу банку.

Також стимулюючі заходи вживалися шляхом застосування процентних важелів впливу. З метою сприяння зниження вартості залучення коштів на грошово-кредитному ринку НБУ протягом 2013 р. двічі знижував облікову ставку – з 10.06.2013 р. з 7,5% до 7,0%, та з 13.08.2013 р. до 6,5% річних. Крім того, на рівні облікової ставки продовжувала

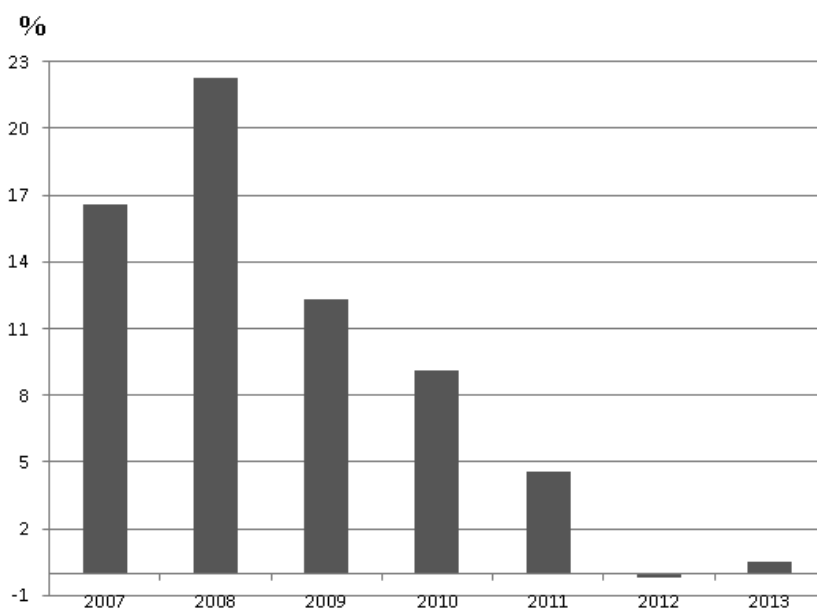

Рис. 7. Динаміка приросту індексу споживчих цін у 2007–2013 рр.*

* Складено на основі [9].

встановлюватися процентна ставка за тендерними кредитами рефінансування.

У результаті середньозважені процентні ставки за тендерними кредитами Національного банку України та операціями прямого репо у грудні 2013 р. знизилися до 6,5% з 7,5% та 7,6% у грудні 2012 р. відповідно.

Водночас зберігалася ув'язка зміни процентної ставки за забезпеченими кредитами рефінансування овернайт від зміни облікової ставки. Відповідно першу НБУ у 2013 р. знижував двічі (на 0,50 п. п. кожного разу) – до 7,5% (рис. 8).

Крім зміни параметрів процентних інструментів НБУ також докладав зусиль у напрямку подальшого удосконалення підходів щодо реалізації його процентної політики. Зокрема, у червні з метою окреслення меж коридору процентних ставок овернайт запроваджено розміщення депозитних сертифікатів овернайт. Ставка за цими сертифікатами слугує нижньою межею коридору процентних ставок НБУ овернайт, верхньою межею – процентна ставка за забезпеченими кредитами овернайт. Упровадження таких удосконалень відповідає передовій

світовій практиці реалізації процентної політики центральними банками.

На основі вищезазначеного можемо зробити такі висновки:

1. Динаміка українського макрорівня МКР протягом 2008–2013 рр. насамперед обумовлювалася особливостями проведення грошово-кредитної політики Національного банку України. Характер грошово-кредитної політики визначався з огляду на макроекономічний стан країни. Зокрема, в умовах піку фінансово-економічної кризи (2008–2009 рр.) було зафіксовано найбільші обсяги операцій на зазначеному ринку. Збільшення обсягів рефінансування дало змогу убезпечити фінансову систему України від руйнування. В умовах зростання інфляції НБУ зменшував свою присутність на ринку, що дало змогу переломити інфляційний тренд та стабілізувати ціни. Поступове та стійке зниження інфляції з подальшою стабілізацією її коливань на близькому до нуля рівні давали змогу Національному банку України вживати заходи, спрямовані на підвищення кредитної активності банків. Це відповідним чином позначилося на

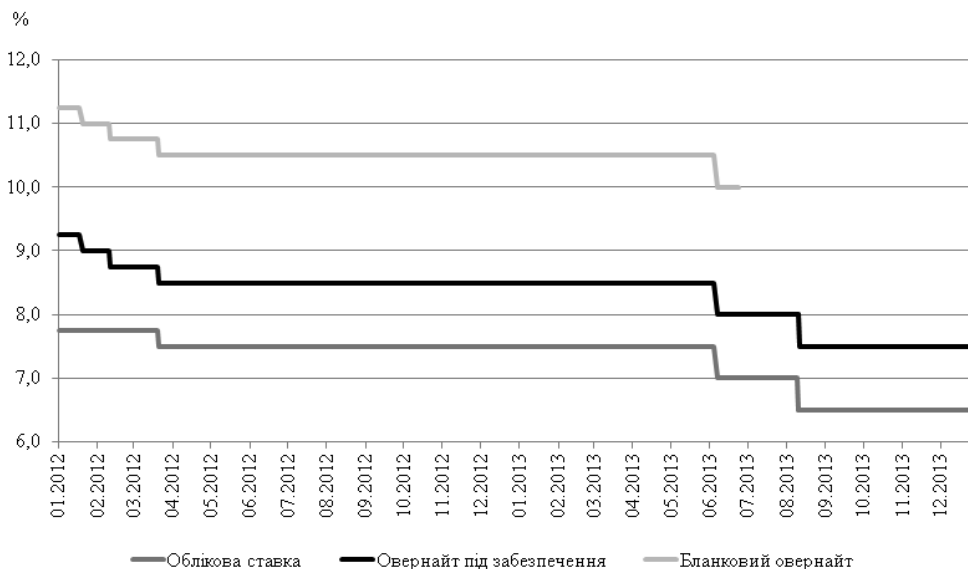

Рис. 8. Динаміка облікової ставки та ставок за кредитами овернайт Національного банку України в 2012–2013 рр. *

* Складено на основі [8].

динаміці макрорівня МКР, обсяги операцій якого в 2011–2012 рр. значно збільшилися порівняно з 2010 р. Водночас у структурі операцій почали переважати операції прямого репо, проведення яких Національний банк України активізував з метою сприяння розвитку вітчизняного фондового ринку.

2. Суттєво на параметрах макрорівня МКР відобразилися зміни в операційній та стратегічній структурі реалізації політики центрального банку. Так, у 2010 р. було внесено зміни до Закону України “Про Національний банк України”, якими визначено пріоритет у його діяльності – досягнення та підтримку цінової стабільності в державі, що вимірюється індексом споживчих цін. З цього моменту поживалася робота в напрямку переходу до монетарного режиму, що базується на ціновій стабільності, який запроваджено з 2013 р. Цей режим передбачає провідну роль у регулюванні грошово-кредитного ринку процентної ставки. У зв’язку з цим НБУ вжив відповідних заходів щодо удосконалення інструментарію, який використовується на макрорівні МКР, в бік посилення дієвості процентних важелів впливу. Зокрема вартість операцій на цьому ринку почала насамперед залежати від динаміки облікової ставки НБУ. На її рівні визначали вартість основних операцій рефінансування та ув’язували зміни вартості коштів за іншими операціями, що здійснюються на макрорівні МКР, у тому числі кредитів овернайт.

3. У міру розвитку фінансової системи й ефективнішої роботи трансмісійних механізмів, необхідним буде подальше удосконалення засад проведення процентної політики та перехід до операційного таргетування процентних ставок мікрорівня МКР.

З огляду на зазначене, подальші розвідки в царині процентної політики мають зосередитися на дослідженні:

– можливості впровадження симетричного (щодо рівня облікової ставки) коридору

процентних ставок НБУ овернайт та ув’язки зміни його нижньої межі зі зміною базової ставки Національного банку України;

– вибору цільової ставки, умов її таргетування та у процентних ставок регулятора;

– можливості запуску пілотного проекту таргетування процентної ставки мікрорівня міжбанківського кредитного ринку (визначивши цільову ставку) для того, щоб пристосуватися до регулювання ринкової вартості коштів за допомогою процентних важелів впливу.

Література

1. *Основні засади грошово-кредитної політики на 2013 рік, схвалені рішенням Ради Національного банку України від 05 вересня 2012 року № 16.*

2. *Постанова Правління Національного банку України № 319 від 11.10.2008 р.*

3. *Про затвердження Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України: Постанова Правління Національного банку України від 30 квітня 2009 р. № 259.*

4. *Про вдосконалення процедури підтримки ліквідності банків: Постанова Правління Національного банку України від 30 квітня 2009 року № 262,*

5. *Про затвердження Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України: Постанова Правління Національного банку України від 26 вересня 2006 р. № 378.*

6. *Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 27 серпня 2009 р. № 511.*

7. *Закон України “Про Національний банк України” від 20 травня 1999 р. № 679-XIV.*

8. *Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.*

9. *Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.*